

HOLLANDA'NIN İZMİR BAŞKONSOLOSU SCHUURMAN'IN ATATÜRK'ÜN EKİM 1925 İZMİR ZİYARETİ İLE İLGİLİ RAPORU

Mehmet Tütüncü*

Özet

Bu çalışmada 1924-1926 yılları arasında Hollanda'nın İzmir başkonsolosu J. A. Schuurman tarafından, Atatürk'ün 1925'te İzmir'e gelişiyle ilgili olarak hazırlanmış Hollandaca bir rapor, Türkçeye tercüme edilerek yayınlanmaktadır. Hollanda'da Milli Arşiv'inde muhafaza edilen bu rapora göre Şapka devriminin Cumhuriyet için anlamı üzerinde duruluyor. Bu devrimin, şapka ticareti yapan Hollanda firmaları için bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade ediliyor.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Atatürk, Şapka Devrimi, J. A. Schuurman

Abstract:

An report on Ataturk reforms in 1925, prepared by J. A. Schuurman, Holland consul to Smyrna between 1924 and 1926, has been translated into Turkish from Holland language. In particular, the consul focus on the Hat Reform. According to him, this reform was a commercial opportunity for Holland textile firms.

Key words: Smyrna, Ataturk, Turkish Republic, J. A. Schuurman

Hollanda'nın İzmir konsolosluğu, Hollanda-Türkiye ilişkilerinin hemen başlangıcında, 1612 yılında kurulmuş ve hala açık kalan konsolosluk olarak görevini sürdürmektedir. Bu konsolosluğun tüm arşivleri Hollanda Milli Arşivleri'nde saklanmaktadır. Bu arşiv malzemelerinin tasnifini yaparken epeyce ilginç raporlar bulduk. Bu arşivde, Osmanlı Devletinin son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait epeyce bir arşiv malzemesi bulunmaktadır. Bu raporlardan birisi de Atatürk'ün Ekim 1925'te gerçekleştirdiği İzmir ziyareti ile ilgili olan rapordur. Mustafa Kemal Paşa, eşi Latife Hanım ile olan evliliğine son verdikten sonra, 11 Ekim 1925'te, İzmir'e ilk defa geldi. Belediye'de bir

* SOTA Türk ve Arap Dünyası Araştırma Merkezi, Amsterdam, Hollanda, E-mail: m.tutuncu@gmail.com

konuşma yaptı. 12 Ekim'de Kemalpaşa Türk Ocağı'nda, 13 Ocak'ta Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın verdiği yemekte, 14 Ocak'ta İzmir Belediyesi'nin düzenlediği ziyafette, 15 Ocak'ta Kız ve Erkek Öğretmen okullarında birer konuşma yaptı. 16 Ekim'de Konya'ya gitmek üzere İzmir'den ayrıldı.

1924-1926 yılları arasında Hollanda'nın İzmir başkonsolosu, J. A. Schuurman adında profesyonel diplomattı. İyi bir gözlemci olan Schuurman, 16 Ekim 1925 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir ziyaretini uzunca bir raporla yayınlamıştır. Rapor, İstanbul'daki geçici Hollanda maslahatgüzarı Bosch Ridder van Rosenthal'a dört nüsha olarak yazılmış ve 21 Ekim 1925 tarihinde İstanbul'a ulaşmıştır. Raporun numarası 2059.126'dır. Raporun bu nüshası Hollanda'nın *Nationaal Archief*'de saklanan İstanbul Konsolosluğu Arşivi'nde 491 numarada bulunmaktadır. Arşiv kaydı Hollandaca olarak şöyledir: *"491 Stukken betreffende het bezoek van de Turkse president Moestafa Kemal Pasja aan Smyrna. 1925. 1 omslag"* Türkçesi: *'491 Türk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in 1925 yılı İzmir ziyareti ile ilgili evraklar, 1 gömlek'*. Raporun sunulduğu üst mektupta, *'Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın İzmir ziyaretinin yanı sıra kavalıların kıyafetlerinin değiştirilmesi ve şapka ithalatı konusunda bilgiler verilmektedir'* denilmektedir. Raporun kendisi 11 sayfadır ve daktilo ile yazılmıştır. Raporda, Hollanda konsolosunun genç Cumhuriyet ve yapılan reformlar ile ilgili ilginç gözlemlerine yer veriliyor.

Atatürk'ün İzmir'de karşılanması ile ilgili haberlerin yanı sıra, bu ziyaretin esas amacının, Şapka devrimini halka anlatılması olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de bilinen bilgileri tekrarlarlarken, Atatürk reformlarının ülke düzeyinde kabul görmesinin sebepleri ve bazen Batılı gözüyle gülünç olarak algılanan uygulamalardan söz açmaktadır. Avrupalılar tarafından oldukça tuhaf ve zorlama olarak nitelenen Şapka devriminin Cumhuriyet için sembolik anlamı, uzun uzadıya vurgulanıyor. Bunun yanında, başkonsolosun Şapka devrimini Hollanda firmaları açısından bir ticaret fırsatı olarak görmesi ve onları haberdar etmesi ve Türkiye'ye yapılacak şapka ithalatının teşviki için yollar aramasın, rapordaki ilginç paragraflardan birisidir. Son olarak, Türk devlet yetkililerin konsolosluklarda görevli kavalıların Osmanlı usulü şalvar ve fesi bırakarak, Avrupaî bir tarzda giyinmelerine istemeleri ve bunu dile getiren İzmir valisine karşı Hollandalıların direnişi de not edilmesi gereken bir başka noktadır.

Arşiv'de bulunan dosyada İstanbul'daki Hollanda elçisinin el yazısıyla yazdığı bir müsvedde mektupta (1085/435 numaralı), raporun 3 nüshasının 21 Ekim tarihinde hemen Hollanda'ya gönderildiği

anlaşılmaktadır. Elçi, kavasların elbiseleri sorununa değinerek, İstanbul'da da aynı sorunla karşılaştıklarını belirterek, kavasların fesli olarak sokağa çıktıklarında, sorunlarla karşılaştıklarını ve bunun için ne yapılması gerektiği konusunda, bir an önce talimat beklediğini yazmaktadır. Bu raporda yer alan görüşleri uzun uzadıya değerlendirmek, buradaki amacımız değildir. Şimdiye kadar dikkate alınmamış bu raporu Hollandacadan Türkçeye çevirerek, Batılı bir diplomatın, Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait ilginç gözlemlerini, ilim âleminin dikkatine sunmak istiyorum.

RAPOR

Eylül 1925 Tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir Ziyareti:

11 Ekim Pazar günü öğleden önce Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal İzmir'i ziyarete gelmiş ve bugün (Cuma sabahı) ayrılmıştır. Burayı ziyaret etmesi Küçük Asya'da meydana gelen birçok konudaki olaylar ve durumlara açıklık getirmektedir. Ziyaret sebebi, ne ziyaret öncesinden ne de sonrasında açıklanmamıştır. Ama biliyoruz ki, Belediye Başkanı ve Genel Vali, onu İzmir'e davet etmişlerdir. 9 Ekim akşamında görüştüğüm, Genel Vali bana bu konuda hiçbir kelime dahi konuşmamıştır. 10 Ekim tarihinde gazetelerdeki haberlerde Gazi'nin davete icabet edeceğine dair haberler çıkmış ve hemen 1 gün sonra Gazi çıkagelmıştır. Onun gelişi, İzmir halkı için de bir sürpriz olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın bir iki gün kalacağı beklenirken, yaklaşık bir hafta İzmir'de kalmıştır.

Benim tahminim Cumhurbaşkanının bu İzmir ziyaretinin maksadının devrimlerin halka anlatılması (emansipasyon) amacı taşıdığıdır. Eğer bu Küçük Asya ziyaretinde İzmir'e uğramadan geçseydi, bunun eşinden boşanması ile bağlantılı olduğu şayiasının yayılmasına sebep olacağı muhtemeldi. Bunun yanında, zamanlamanın başka bir önemi ise zaferden sonra Kemalpaşa adını alan Nif (Nymphio) yakınlarında askerî harekâtların yapılmasıydı. Burada Ordu müfettişi Fahreddin Paşa da bulunmaktaydı. Bu durum, fazla da önemli olmayabilir, çünkü Ordu müfettişi geçen yıl da aynı amaçla burada bulunmuştur.

Gazi, İzmir'de ne Genel Valinin konağında, ne Konak'ta ne de İzmir'in Türk mahallesinde ikamet etmemiş, bunun yerine, oradan oldukça uzakta Avrupalıların semtinde ve konsolosluğumuzun yakınında bulunan Naim Otelinde kalmayı tercih etmiştir. Otel tamamen boşaltılmıştır. Bunun yanında Otele komşu olan bir İtalyan ailene ise evlerini boşaltmaları emredilmiştir. Bu ev, Gazi'nin korumaları ve askerlerine tahsis edilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın ziyareti sırasında ise elektrikler, önceden bir bildirim yapılmadan, sadece aydınlatmak için kullanılmıştır.

Gazeteler, halkın O'nu büyük bir heyecanla karşıladığını yazsalar da, benim görebildiğim kadarıyla, halkın tutumu Türk anlayışına göre oldukça kaygısızdı (Laconiek).

Kutlamalar ise sadece resmî otoriteler tarafından hazırlanmıştır. İzmir'i koruyan gemiler (ahşap gemiler) limanda gündüz bayraklarla, gece ışıklarla süslü olarak demirlediler. Liman girişine şeref kapıları yapıldı ve Cumhurbaşkanı'nın gelişi esnasında 2 yüzer gemi, bir taşıma gemisi ve bir mayın gemisinden oluşan filo, Gazi'yi top atışları ile karşıladı. Tüm ziyaret basit ve demokratik bir karakter taşıyordu. Gazi'ye çoğu zaman şehrin yöneticileri, bir kaç polis ve küçük meraklılardan oluşan bir grubun eşlik ettiğini, gezerken görebiliyorduk. O'nun İzmir ziyareti sonuna doğru sıradanlaştı. O'nun ülke ve babalık anlayışına uygun olarak, bir yetimhaneyi, buradaki çocukların uygun bir şekilde giyinmedikleri için, kızgın bir şekilde terk ettiğini söyleyebilirim. Doğru dürüst bir organizasyon yoktu. İstasyona gelişinde karşılama töreni çok basitti. Konak'ta yapılan bir kabul merasimi de oldukça eksik ve kusurlu idi. Bunlar belki de bu yüksek ziyaretin önceden bilinmemesinden kaynaklanmaktaydı. Bunun yanında, aynı şeyi Cordelio semtinde bir kaç gün sonra yapılan bir başka kabul içinde söylemek mümkündür. Bu bankete katılan bir Türk bankacısına göre, bu, Gazi'ye yapılan büyük bir ayıptı (une honte). Kısacası, devlet başkanının ziyaretine bir ayrıcalık (relief) vermek mümkün olmamıştır. Cumhurbaşkanı sadece erkeklerin katıldığı yemeklerden bıktığını söyleyerek, biraz değişiklik istemesi sonucu, Vali tarafından hazırlanan ve küçük katılımlı bir balo da çok parlak geçmemiş olmalıdır. En olumlu ziyaret ise, askerî kışlada yapılan ve subayların şapkalarıyla Cumhurbaşkanı'nı selamladıkları (Türkiye'de bilinmeyen bir şeydir) kabul olmalıdır.

Gazi'nin İzmir'e gelmeden önce uğradığı Cordelio⁵ ziyaretinde "intikamcı olmak gereklidir" şeklinde sözler sarf ettiği söylenmektedir. Burada vefat eden annesinin mezarını ziyaret etmiştir.

İzmir'in Avrupalı sakinleri, özellikle eski rejimi unutamayan Levantenler arasında, Mustafa Kemal Paşa'nın onlarla görüşmemesi yüzünden kırgınlıklar meydana gelmiştir. Bana göre, bu kırgınlıklar yersizdir. Çünkü genel bir kabul töreni verilmemiştir. Aynı şekilde, bir meslektaşımın otele vizitkardını bırakması ve konsolosların doyenî tarafından konsolosların huzura kabul edilmesi ricası da aynı şekilde gereksizdi. Bunun yanında, Gazi'nin Türk bankacılarla görüşmesine yanlışlıkla katılan Banco Di Roma'nın direktörünün salondan dışarı çıkarılması da gereksizdi.

⁵ Karşıyaka

Burada ek olarak, Gazi'nin İzmir Belediye binasında halka yaptığı konuşmanın metnini (13 Ekim tarihli Levant Gazetesi'nden) ve 14 Ekim'de Ordu müfettişine yaptığı konuşmanın tam metnini gönderiyorum. Gazi'ye hitap eden konuşmalar ise içerik yokluğu ve övgüden başka bir şey taşımamaktadır. Belediye Meclisi Başkanının söylediğine göre, Mustafa Kemal Paşa sadece Türkiye'nin değil tüm Dünyanın en büyük kahramanı imiş. Fahreddin Paşa ise Türk Ordusuna hitap eden konuşmasında, Türk ordusunun Dünya'nın en güçlü orduları arasında olduğunu söylemiştir.

Bunların bir istisnası da Balıkesir'de Dr Galib⁶ tarafından yapılan konuşmadır. Cumhurbaşkanı İzmir'e gelmeden önce buraya uğramıştır. Bu konuşma, Levant Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Bu konuşma, aydın Türkler arasındaki genel görüşü yansıtmaktadır. Konuşmaya göre, "Türk halkını cahil ve eski adetlerden kurtararak, onu serbest hür insanlar olarak yetiştirmek ve onu her anlamda medeni halklar ailesinin bir üyesi yapmaktır'. Gazi, sadece Türk halkını düşmandan kurtarmış bir zafer kazanmış komutan değil, aynı zamanda O, halkını özgürlüğe kavuşturmuş ve ileri medeniyet seviyesine götürecek bir peygamber gibi görülmektedir. Onun görüşlerinin kendi görüşleriyle uygun olup olmadıkları önemli değildir. Onun zayıf yönlerini ise görmemezlikten gelmektedir. Ve Mustafa Kemal adına yaptığı iyiliklere sonsuz bir teşekkür ve minnet duyulmaktadır. Bu sebepten bu kadar retorik konuşmaların ve kitlelerin hareketsizliğine rağmen, Paşa'nın çok konuşmasının yanı sıra, çok çalışmasının ve hızla hareket etmesinin ve onun büyük bir karakter ve cesaret ve aksiyon ve azim sahibi olduğunun bilincindedir.

Her devrimde olduğu gibi bu devrimler de şüphesiz büyük bir mukavemet ve karşı gelme sonucunu doğurmaktadır. Ama bu karşı gelme nüfuzu ve gücü olmayan gruplardan geldiği için önemli bir rol oynamamaktadır. Bu sebepten dolayı sanki herkes bu devrimlerin arkasındaymış gibi bir algı oluşmaktadır. Bunun sebebi ise Türklerin iyi disiplinli ve mutedil bir halk (Arap kabileleri aksine) olmasından kaynaklanmaktadır. Bu halk, eski rejimden ne kadar acılar çektiğini unutmamıştır. Bütün bunlar kısa bir zamanda bir halkın nasıl böyle bir değişime evet dediğinin sebepleridir. Cumhurbaşkanı kendisine verilen zamanı hızlı ve güçlü bir şekilde kullanarak, devrimleri gerçekleştirmektedir. Galib bey konuşmasında, yukarıdaki görüşler şöyle özetlenmiştir: Türk Milleti Atasına sonsuz müteşekkirdir. Çünkü 1 asırda yapılacak işleri bir iki adımla yapmıştır. Bu büyük devrimler, bazen Avrupalılar tarafından devletin

⁶ Reşit Galib bey

karışmaması gerektiğine inanılan gereksiz ve yersiz konulara da uzanmaktadır. Bunlardan birisi de hükûmetin halkı fes ve kalpak yerine şapka giymeye bütün gücüyle ikna etme çalışmasıdır. Cumhurbaşkanı'nın Anadolu ziyareti, fese karşı ve şapka giymeye yönelik bir kampanyaya dönüşmektedir. Bilindiği gibi, bir kaç yıl önce, Kara ve Deniz Kuvvetleri'nde fes yerine Avrupaî askerî başlıklar kullanılmaya başlandı. Kısa zaman önce, bütün devlet memurları ve görevlilerine şapka giyme zorunluluğu getirildi. Bunun yanında, bütün Küçük Asya'da yukardan esinlenen şapka lehine kampanya yürütülmektedir. Ben bunun için Haziran ayında bir Hollanda firmasına tavsiyelerde bulundum. Bu firma, benden Türkiye'ye fes ithal etmek için tavsiyeler istiyordu. Ben, şu andaki fes aleyhtarı durumu anlatarak, buraya bir temsilci göndermelerini ve buradaki durumu tespit etmelerini tavsiye ettim. Şu ana kadar, bu firmadan bir ses çıkmadı. Bunun yanında, başka ülkelerden İzmir'e şapka ithalatı hızla artmaktadır. Ben, bu sebepten dolayı, bu firmaya (P. Dassen, Maastricht) tekrar yazarak yapabilecekleri ithalat konusunda ve eski şapka dahi satabilecekleri konusunda dikkat çektim.

Bir kaç hafta önce, İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması şapka taşıyanların yaygınlaşmasını artırmıştır. Birçok kabine ve meclis üyesi, yüksek subaylar ve TBMM Başkanı da İzmir'i ziyaretlerinde şapka taşımanın faziletlerini anlatmışlardır. Ama şapkaya en büyük desteği Cumhurbaşkanı'nın ziyareti vermiştir. Onun ziyareti fesin toplu olarak terk edilmesinin bir işareti olmuştur. Bazen resmî konuşmalarda ciddi ülke ve dünya politikaları arasında şapka ile ilgili pasajların alınması biraz garip sayılmalıdır. Sanki şapka Türkiye'nin aradığı medeniyetin sembolü olmuştur. Fakat şuna da dikkat edilmelidir ki, fes, orijin olarak bir Yunan giyeceğidir. Eski Türkler başlarına türban takarlardı. Bir iki asır önce, Türk İmparatorluğu'nun her yerinde zorla türban yerine fes kullanılması zorunluluğu getirildi Buradan da İslam Dünyası'na yayıldı. Bu zorlamalar, o zaman, epeyce kanın akmasına; hatta bu Müslümanların Hristiyan şapkasıyla gezmesine karşı gelen Şeyhülislamın da idam edilmesine vesile olmuştur.

Türkler için fes bu haliyle bir Yunan sembolüdür. Bu sebepten dolayı, yeni hükûmetin fese karşı yürüttüğü kampanyanın sebebi daha iyi anlaşılır. Bunun yanında, fesin Avrupalı olmak isteyen Türkler için neden terk edilmek istediği anlaşılır. Aynı zamanda, fesin yazın taşınmasının sıcaklarda epeyce sıkıntı verdiği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bana göre, şu anda, İzmir'deki erkeklerin yarısı fesi terk etmiştir. Şapka stokları yeterli olmadığından dolayı Cumhurbaşkanı geleceği zaman,

sokaklarda şapka pazarları kurulmuş ve satışa sunulmuş ve birçok Türk erkeği ise ödünç şapka aramaya başlamıştır. Bazı fakirler ise başlarında bir giyecek bulunduramamaktadırlar. Bazı arabacıların ise polis tarafından zorla fes ve kalpaklarını bırakmaya zorlandıklarına şahit oldum.

Kış boyunca ve bahar zamanında, yaz şapkalarına ilginin artacağından hareketle, Panama modeli şapkaların tercih edildiğinden, Willemstad şehrindeki temsilcilere hitaben bir mektup yazarak, bana Curacao ve Java şapkalarının örneklerini ve fiyat listelerinin gönderilmesini istedim. Burada bunlara geniş bir ilgi duyulacağını zannedirim. İki hükümet te bana gerekli örnekleri göndermeyi taahhüt ettiler.

Bunun yanında, erken veya geç (ve görece kısa zamanda) kadın şapkaları da lazım olacaktır. Bu ihtiyaçların sağlanmasında Hollanda sömürgelerinde yapılan malların rekabet edip edemeyecekleri fiyatlara bağlıdır. Yakın ülkeler olan İtalya ve Yunanistan, önemli (düşük transport ve dövizler) avantajlara sahiptirler ve çetin rakiplerdir.

İthal şapkada gümrüklerin indirilmesi ise beklenmemelidir. Çünkü Türklerin kendi şapka imalatlarını korumaları ve geliştirmeleri için bunu yapmayacakları aşikârdır.

Fese karşı olumsuz propagandanın yanında, milli kıyafetlere karşı da bir propaganda yürütülmektedir. Polislerin geniş pantolon paçalarını (şalvar) ellerinde makaslarla kestikleri gelen haberler arasındadır. Bunun yanında, İzmir'deki tekstil firmaları, ellerindeki stokları bir an önce eriterek yeni gelişen moda hazırlanmaktadırlar. Hollanda firmalarının da buna hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'de imzaladığı bir karara göre, memurların resm-i kabullerde takım ve smokin giyme zorunluluğu getirmiştir. Bundan dolayı, kumaşlara olan ihtiyacın artması beklenmektedir.

Burada son olarak şunu bildirmek zorundayım: geçen hafta Genel Vali Başkonsolosluğumuzda çalışan kavasların kıyafetlerini değiştirip değiştirmeyeceklerini sordu. Bunlar eskiden beri, geniş paçalı Türk pantolonu (şalvar) giyerler ve başlarında Hollanda armalı fes takarlardı. Tarafımızdan Vali'ye tutumlu olmamız nedeniyle, böyle bir değişikliğe gitmeyeceğimizi belirttim. Bunun üzerine İhsan Paşa "ama bu hepimiz için bir mecburiyet" cevabını verdi. Bugünlerde Hükümet Konağı'na giden kavasımıza burada kaba bir ifade ile eğer aynı kıyafetlerle gelirlerse, bir daha huzura kabul edilmeyeceği bildirilmiştir. Bunun için kendimi bu konuyu tarafınıza açmakta mecbur görüyorum. Şu anda, Hollanda Başkonsolosluğu kavasları (kendi paralarıyla satın aldıkları) eski kıyafetleri giyerek gezdiği tek konsolosluktur.

Başka konsoloslukların kavasları, hem yüksek maaş hem de devletleri tarafından temin edilen elbiseleri giymektedirler. Bay Hoochepied Türk hükümetinin yakında kavalarda giyecekleri elbiseler konusunda karar çıkaracağını söylemektedir. Eğer Kraliyet hükümeti kavasların elbiselerinin değiştirilmesi isteğine uyacaksa, onlara (a) yaz için beyaz takım elbiseleri ve (b) bir takım kumaş takım elbise göndermeniz gerekmektedir.

İzmir, 16 Ekim 1925

Başkonsolos

EKLER: 16 Ekim tarihli üst mektup ve Raporun 1,2 ve 11. (son) sayfası ve 21 Ekim Tarihli Hollanda elçisinin Lahey'e yazdığı mektubun müsveddesi.

GEZANTSCHAP
DER NEDERLANDEN.

Nº. 1085/435.

Dossier La A' N° 2

Const. den 21 Oct 1925

Mede-afoening van

AAN B. N.

over
Bezock van
den Gazi van
Tangana

De keurlic

BIJLAGEN
te weten:

RETROACTA

INDEX FOLIO

Ik heb de en H. E. Accuraas
te doen toekomen een rapport
in triplo, opgesteld door de C. J.
te Tangana, naar aanleiding van
het bezoek van de President der onafhankelijke
Republiek aan die stad. De Heer
Schuurman heeft daarom enige
bezoekelingen toegezonden

[f. 1085]

In verband met het laatste ^{mededeeling}
ik mij ter kennis van H. E. te brengen,
dat der bleeding der kassas waar
afgetykt van zijn binnen kort opge-
voerd zal worden. Niets nu hebben
de drie van het Gerechtshof verbanden
kassas mij ^{mededeeling} ~~gevoerd~~ ^{dat zij}
~~bevestigd~~ ^{mededeeling} ~~van~~ ^{dat zij}
~~zich~~ ^{mededeeling} ~~omdat zij~~ ^{dat zij}
onderhouden omdat zij de fig. de ogen.

D. A. R.

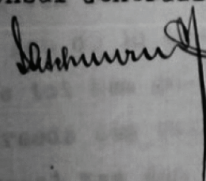
1085

CONSULAAT GENERAAL DER NEDERLANDEN
SMYRNA, 16 oktober 1925.

No. 2059 / 126.

1085
 21 Oktober 1925
 AT

Naar aanleiding van het bezoek aan Smyrna van den President der Turksche Republiek heb ik eene aantekening opgesteld, welke ik de eer heb, in viervoud hierby over te leggen. Ik heb my veroorloofd, daarin eenige beschouwingen ⁱⁿopens den invoer van hoeden ~~op te nemen~~, alsmede enkele opmerkingen betreffende eene eventueele wyziging van de tenue der kawassen van het Consulaat Generaal.

De Consul Generaal,

Den HoogWelGeboren Heer
 Den Heere Mr. J. J. B. Bosch ridder van Rosenthal,
 Tydelyk Zaakgelastigde van Hare Majesteit de Koningin,
 C o n s t a n t i n o p e l .

Het Bezoek van Moestafá Kemál Pasjá aan Smyrna
in October 1925.

Op Zondag, 11 dezer, in den voormiddag, is de President der Republiek te dezer stede aangekomen; heden (Vrydag-) ochtend heeft hy Smyrna weder verlaten.

Door zyne aanwezigheid is in meer dan één opzicht licht geworpen op toestanden, die tegenwoordig in Klein-Azië bestaan.

Het doel van het bezoek is nòch te voren aangekondigd, nòch later bekend gemaakt ; men weet echter dat eene deputatie, die o.a. den Gouverneur Generaal en den Voorzitter van den Gemeenteraad omvatte, zich heeft opgemaakt om het Staatshoofd tot een bezoek aan Smyrna uit te noodigen. Of deze stap op een wenk van Hoogerhand heeft plaats gehad, is niet gebleken. Toen ik den Gouverneur Generaal in den avond van 9 October sprak, is door hem met geen woord van een a.s. Presidentiel bezoek gerept; volgens de bladen zou op 10 October bericht ontvangen zyn dat de Ghazí aan de tot hem gerichtte uitnoodiging gevolg dacht te geven; en reeds den volgenden morgen bevond hy zich te Smyrna. Zyne komst was dan ook voor de bevolking eene verrassing. Heette het aanvankelijk dat Moestafá Kemál Pasjá slechts twee dagen blyven zou, ten slotte werd het byna eene week.

Myn indruk is, dat de President eenvoudig Smyrna heeft opgenomen in het program der reis, die hy door Klein-Azië maakt om emancipatie te prediken. Ware hy Smyrna voorby gegaan, dan had men dit met zyne echtscheiding in verband kunnen brengen. Bovendien was het oogenblik gunstig omdat te Nif (Nymphio, sedert de overwinning Kemál Pasjá genoemd, en neby Smyrna gelegen) manoeuvres plaats vinden, ter bywoning waarvan ook Fahreddin Pasjá, Inspecteur van het Leger, was

-- 2 --

overgekomen, - omstandigheden overigens, waaraan men m.i. geene byzondere beteekenis dient toe te schryven, aangezien, naar ik verneem, de Leger-Inspecteur den vorigen herfst met gelyk doel hier ter stede vertoefde.

De Ghazi heeft te Smyrna niet ten huize van den Gouverneur Generaal, noch in den konák, noch zelfs in de Turksche stadsgedeelten zynen intrek genomen, doch ver vandaar in Hôtel Naím, hetwelk midden in de Europeesche woonwyk ligt, op geringen afstand van het Consulaat Generaal. Bedoeld hôtel was geheel ontruimd, terwyl eene Italiaansche familie aanzegging ontvangen had, hare daaraan grenzende woning te evacueeren, waarin men militairen huisvestte. Den electrischen stroom heeft men gedurende het Presidentiël bezoek zonder waarschuwing gerequireerd voor illuminatie-doeleinden.

Hoewel de pers van een "enthousiasme indiscriptible" gewaagt, was de houding der bevolking, voor zoover ik heb kunnen waarnemen en vernemen, bepaaldelyk laconiek, overeenkomstig de Turksche geaardheid. Het feestbetoon ging in hoofdzaak van de autoriteiten uit. De houten vloot, die de vesting Smyrna beveiligd, lag voor het hôtel geankerd, 's daags gepavoiseerd, en des avonds verlicht. Op de Kade had men van overheidswege eerepoorten opgesteld (weltra door den storm geveld), en by aankomst van den President heeft het vlaggeschip van het uit twee kustvaartuigen, een sleepboot en een mynenlegger bestaande eskader eenige saluutschoten gelost. Het gansche bezoek droeg een eenvoudig en democratisch karakter. Herhaaldelyk kon men den Ghazi te voet voorby zien gaan, vergezeld van waardigheidsbekleeders, enkele agenten van politie, en een kleine groep nieuwsgierigen. Zyne aanwezigheid te Smyrna was de laatste dagen nauwelyks meer op

-- 11 --

kawassen der andere consulaten ontvangen niet slechts meerendeels een hooger loon, maar bovendien dienstkleeding van Staaswege.

De Heer de Hohepied meent vernomen te hebben, dat de Turksche Regeering het plan zou koesteren, ook voor consulaatskawassen eene dracht voor te schryven. Mocht Harer Majesteit's Regeering wyziging van de kleeding der kawassen gewenscht oordeelen, dan zullen, naar het my voorkomt, noodig zyn :

- (a) eenige witte pakken per man voor den zomer;
- (b) een lakensch pak per man en per jaar.

Smyrna, 16 October 1925.

De Consul Generaal.